

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата історичних наук, доцента О. Ф. Глоби
на дисертацію Апостола Михайла Володимировича «Академік АН УРСР А.О.Сапегін (1883 – 1946) – вчений, педагог та організатор аграрної науки в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки й техніки.

Із часу здобуття незалежності Україною все стрімкіше розгортаються історичні дослідження з становлення та розвитку національної науки й освіти, заснування та надбань наукових осередків й інституцій, зростає інтерес до постатей, які залишили помітний внесок у скарбницю вітчизняної науки. У цьому контексті дисертаційне дослідження М. В. Апостола є актуальним і потрібним у наш час, оскільки автор не лише показав науковий доробок видатного вченого але й знайомить нас з нелегкою долею чудової Людини, відданого фахівця своєї справи. *На наш погляд, дисертація має виховний аспект і доречним було б, якби автор розкрив його в актуальності.*

Дисертаційна робота є комплексним дослідженням наукової, освітньої та організаційної діяльності вітчизняного ботаніка, вченого-селекціонера, генетика і цитолога, методолога, академіка Андрія Опанасовича Сапегіна.

У вступі обґрунтовано розкрита актуальність теми, зазначений зв'язок роботи з науковою темою установи, де виконана дисертація; визначено мету дослідження, її завдання, які охоплюють усі розділи дисертації, об'єкт і предмет дослідження, зазначено хронологічні межі, визначено методологію дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, показана апробація результатів дисертаційного дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що на основі підбраної й проаналізованої джерельної бази вперше здійснений цілісний системний аналіз творчого шляху та наукового доробка вченого; розроблені періодизації творчого шляху А.О. Сапегіна, його педагогічної та організаційної роботи; проаналізовані наукові пошуки видатного вченого та

визначені напрями його наукових досліджень, зокрема показані основні напрямки наукових досліджень вченого з ботаніки, цитології, генетики, селекції, методології. Розкрита вагомість наукових здобутків Андрія Опанасовича для розвитку аграрної науки в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретичні узагальнення й матеріали дослідження можуть бути використані для підготовки історіографічних праць і галузевих навчальних посібників; у навчальному процесі при вивченні спецкурсів тощо.

У першому розділі «Стан наукової розробки проблеми, джерелознавчі та методологічні основи дослідження» автор з'ясував ступінь розробки зазначеної теми, ґрунтовно проаналізував й висвітлив історіографію у поєднанні з тими історичними подіями, які відбувалися на той час (перша російська революція с.30, I світова війна с.43, аграрна реформа с. 45, складні пореволюційні роки с. 47, 49, 51, насаджування марксистсько-ленінської ідеології с. 61,67, знищення наукової еліти через масові репресії с. 71, евакуація в роки Вітчизняної війни с.83 й ін.) і мали вплив на життєдіяльність ученого. Дисертант вірно поділив проаналізовані наукові публікації попередніх дослідників і науковців щодо творчого шляху та діяльності А.О. Сапегіна за трьома хронологічними періодами: 1 – наукові публікації 1912-1946 рр., 2 – наукові публікації 1947 -1990 рр., 3 – пострадянська історіографія. (с. 11 дис., с. 4 автореф.). Автор подає характеристику джерельної бази дослідження (с. 20-24). Різноманітні за походженням, видами та змістом джерела дали змогу автору виконати й повноцінно висвітлити зазначені наукові завдання дисертаційного дослідження. Заслуговує на увагу обґрунтування автором зазначених методів дослідження (с. 25-26).

Але, на нашу думку, доцільним було б, якби дисертант при висвітленні підрозділу 1.3 «Методологічні засади дослідження» (с.24-26) зробив би посилання на джерела, маємо на увазі поділ методів на групи, оскільки досі немає чітко визнаної класифікації методів історичного дослідження.

Також, вважаємо, що правильнішим буде зазначати історично-порівняльний метод (с.25), а не порівняльно-історичний. Цей метод в історичній науці часто згадують ще як компаративний, а описовий метод в історичній науці має назву нарративний. Останній, у більшості джерел, які присвячені методам дослідження, відносять до загальнонаукових методів. І, як на нашу думку, методу узагальнення немає.

М. В. Апостол у другому розділі «Основні віхи становлення особистості та наукового світогляду А.О. Сапегіна» розкриває становлення й формування наукового світогляду вченого (с. 28), показує основні чинники формування його особистості та наукового світогляду, це зокрема навчання в Санкт-Петербурзькому лісному інституті та встановлення нового виду роголисника роду *Ceratophyllum*; робота під керівництвом академіка І.П. Бородіна (с. 29).

На основі опрацьованих матеріалів і документів фондів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління, Центрального державного архіву громадських об'єднань України, архіву Одеського державного аграрного університету та інших джерел автор висвітлює періоди життєдіяльності А.О. Сапегіна. Так, висвітлюючи одеський період (с. 30-76) автор показує: науковий доробок у галузі ботаніки, зокрема роботу над вивченням мохів Степової України та гірського Криму (с.33-35); зародження інтересу до цитологічних і генетичних досліджень, селекції (с. 37-38, 46); початок його організаторської роботи як завідувача селекційним відділом при Одеському дослідному полі (1912 р.) (с. 39) тощо, наукові дослідження з селекції та як результат плідної й активної діяльності створення Одеського сільськогосподарського інституту та Одеської сільськогосподарської селекційної станції, розробка методичних основ селекційної роботи та інші напрями роботи вченого; селекційну роботу вченого, результатом якої було створення чистолінійних сортів озимих сортів пшениці, ярових сортів (с. 56) та інших культур.

Академік А.О. Сапегін певний проміжок часу працював у Ленінграді та Москві. Автор показує короткий історичний огляд вавиловського етапу

життя А.О. Сапегіна, переважно як організатора й методолога. Але, вчений продовжував свої дослідження з радіаційної селекції, проводив цитологічні дослідження в роботі з гібридами (с. 78-79). Його діяльність у Ленінграді та Москві була не менш значимою для аграрної науки ніж попередні роки роботи на Одещині.

Не менш плідним є його діяльність в Академії наук УРСР. Це були нелегкі роки – роки евакуації та післявоєнні роки. У порівнянні з одеським періодом більше часу приходилося приділяти організаційній та науково-популяризаторській роботі. Але, А.О. Сапегін не залишав і наукову роботу.

У третьому розділі «Основні напрямки діяльності А.О. Сапегіна» автор завдяки вдало підібраній методології дослідження зумів простежити і повно висвітлити науковий доробок вченого, виділити основні напрями його досліджень, показати педагогічну та науково-популяризаційну діяльність вченого. Заслугою дисертанта є те, що він спромігся в результаті аналізу достатньої джерельної бази виділити й розробити періодизацію педагогічної роботи і не тільки.

М.В. Апостолом у четвертому розділі «Організаторська діяльність А.О.Сапегіна» також виділені й охарактеризовані етапи організаційної діяльності вченого; показані вплив специфіки наукової діяльності, що полягала у використанні й поєднанні знань цитології, генетики, селекції методології на організаторську роботу вченого; розкрита постать вченого як організатора вітчизняної науки.

Ознайомлюючись зі змістом дисертації й структурою, на наш погляд, доцільнішим було б об'єднати освітню і організаторську діяльність в один розділ.

Слід також зазначити, що зроблені дисертантом висновки є ґрунтовними, підкріплені фактичним матеріалом і головне вони розкривають поставлені завдання. *Але, на нашу думку перше положення висновків є трохи невдалим. На нашу, думку перше речення за змістом мало б завершуватися після слів – Андрія Опанасовича Сапегіна.*

Є також незначним недоліком дисертації деякі повтори фактичного матеріалу, так, наприклад, дисертант висвітлюючи одеський період життєдіяльності розкриває його роботу з ботаніки й біології (с.29, 34) і цей же матеріал дисертант мусить показувати у третьому розділі, в якому висвітлює основні напрями роботи вченого. (с. 96-97).

Для зручності доречним було б дати посилання на джерела звідки автор узяв матеріали для додатків (окрім додатків К і Л, якщо сам дисертант їх склав і додатку М) с.213 -235.

Слід відзначити, що дисертація М.В. Апостола базується на залученні достатньої кількості джерел – 272 найменування. Сукупність репрезентативної джерельної бази й вдало підібраної методології дисертаційного дослідження дозволило автору досягти поставленої мети і зробити виважені й обґрунтовані висновки.

Автореферат дисертації в повній мірі відображає основний зміст дисертації. Матеріали дисертації пройшли належну апробацію на наукових конференціях, а публікації автора відображають основний зміст усіх розділів дисертації.

Текст дисертації викладено науковим стилем в логічній послідовності. Дисертація відповідає паспорту спеціальності історія науки й техніки за напрямами «Історична біографістика вчених та організаторів науки» та «Історія популяризації науки».

Водночас висловлені зауваження мають рекомендаційний характер, можуть бути використані у подальшій науковій роботі дисертанта і не зменшують позитивну оцінку дисертації, яка є комплексним самостійним дослідженням, результати якої мають теоретичну новизну і практичне значення для відтворення прогалин в історії вітчизняної науки.

Дисертація Апостола Михайла Володимировича «Академік АН УРСР А.О.Сапегін (1883 – 1946) – вчений, педагог та організатор аграрної науки в Україні» за своїм змістом, новизною, теоретичною і практичною цінністю та достовірністю одержаних результатів відповідає спеціальності 07.00.07 –

історія науки й техніки, оформлена відповідно до «Основних вимог до дисертацій та авторефератів дисертацій», відповідає пп. 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор М.В. Апостол заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки й техніки.

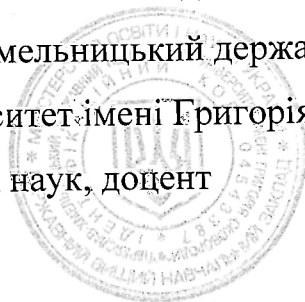
Офіційний опонент

Доцент кафедри біології та методики навчання

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний

педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

кандидат історичних наук, доцент

Handwritten signature of O.F. Globa

Підпис	О.Ф. Глоба
Засвідчую:	<i>Handwritten signature</i>
М.П. ВК	